

**Cymru
Wrth-hiliol**

**An Anti-Racist
Wales**

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Cymru Wrth-hiliol

Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb
Hiliol i Gymru

Crynodeb (ar gyfer ymgynghori)

Cynnwys

- 03** 1 Datganiadau'r Gweinidogion a'r Cyd-gadeiryddion
- 05** 2 Cefndir: yr achos dros newid, gwirioneddau hiliaeth
- 07** 3 Sut cafodd y Cynllun ei ddatblygu, a sut bydd yn cael ei ddatblygu yn y dyfodol
- 10** 4 Y Weledigaeth, Diben a Gwerthoedd... a'r Dyfodol a Ragwelir (hyd at 2030)
- 12** 5 Nodau, camau gweithredu, amserlen a chanlyniadau
- 18** 6 Terminoleg, a dolenni at y brif ddogfen a dogfennau eraill
- 19** 7 Y camau nesaf... a sut i ymateb i'r ymgynghoriad

Adran 1

Datganiadau'r Gweinidogion a'r Cyd-gadeiryddion

"Mae mynd i'r afael â hiliaeth a hybu cydraddoldeb hiliol bob amser wedi bod yn flaenoriaethau pwysig i Lywodraeth Cymru. Ond yn ystod yr ychydig flynyddoedd diwethaf, wedi'i ysgogi gan y rhaniadau cynyddol yn ein cymdeithas, rydym wedi dod i sylweddoli bod y mater hwn yn bwysicach nag erioed. Mae'n amser i newid. Ein gweledigaeth i Gymru yw gwlad sy'n falch ei bod yn wrth-hiliaeth, lle y caiff pawb eu trin fel dinasyddion cydradd. Rydym am greu newid ystyrion i fywydau pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol, mewn ffordd dryloyw ac agored, sy'n defnyddio eu profiadau bywyd ac yn parchu eu hawliau fel dinasyddion Cymru.

Bydd hwn yn gynllun ymarferol, â champau gweithredu penodol i'w cymryd ym mhob maes polisi allweddol. Mae wedi cael ei gyd-awduro a'i ddatblygu mewn ffordd gydweithredol, ac rydym yn ddiolchgar i bawb sydd wedi ein helpu hyd yma. Ond mae angen eich mewnbwn arnom o hyd. Mae'n rhaid i ni fod yn siŵr ein bod wedi cynnwys y blaenoriaethau cywir, a bod yn glir ynghylch sut y cânt eu gweithredu. Edrychwn ymlaen at gael eich mewnbwn."

Mark Drakeford AS

Prif Weinidog Cymru

Mark Drakeford

Jane Hutt AS

Y Dirprwy Weinidog
a'r Prif Chwip

Jane Hutt

“Fel cymdeithas, rydym yn poeni am hiliaeth ond ers gormod o amser, rydym wedi credu y bydd anghydraddoldeb hiliol yn diflannu heb ymdrechion parhaus i’w herio a’i ddileu. Tynnwyd sylw amlwg a dwys at yr angen i weithredu ar fyrder oherwydd effaith pandemig COVID-19, ac ymateb digynsail y byd i lofruddiaeth George Floyd. Mae’r Cynllun yn seiliedig ar werthoedd gwrth-hiliaeth. Mae’r rhan fwyaf o bobl yn gyffredinol yn anhiliol, ond mae effeithiau andwyol hiliaeth wedi parhau gan nad yw bod yn anhiliol yn gyflwr sy’n ysgogi camau gweithredu. I’r gwrthwyneb, mae gwrth-hiliaeth yn agwedd ymwybodol lle mae unigolion, mudiadau

a sefydliadau yn ymrwymo i feddwl yn weithredol ac ymateb i effeithiau posibl eu strwythurau, eu prosesau, eu polisiau a’u harferion cyfredol ar grwpiau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol. Nodwedd bwysig arall am y Cynllun yw ei fod yn deillio o ddeialogau o fewn a rhwng grwpiau a sefydliadau ar draws Cymru gyfan. Nodwedd arall yw’r pwyslais ar gau’r bwllch gweithredu, hynny yw mae’r Cynllun wedi’i lunio i esgor ar welliannau ystyrion i fywydau grwpiau ethnig lleiafrifol. Dylid troi’r rhethreg yn gamau gweithredu ystyrion, ac y dylai mudiadau a sefydliadau fod yn atebol am wneud hyn. Bydd pob un ohonom ar ein hennill o weithredu’r Cynllun hwn yn llwyddiannus. Bydd marchnad gyflogaeth decach yn gwella

cynhyrchiant a thwf. Bydd system addysg a hyfforddiant decach yn harneisio potensial pawb, yn enwedig aelodau o gymunedau ethnig lleiafrifol y mae eu poblogaethau’n iau, ac y bydd eu gwybodaeth, eu sgiliau a’u galluoedd yn cyfrannu at oresgyn effeithiau poblogaeth sy’n heneiddio. Yn olaf, bydd cydraddoli cyfleoedd a chanlyniadau mewn gofal iechyd a gwasanaethau cymdeithasol eraill yn helpu i leihau’r baich ar y wladwriaeth ac unigolion ac yn helpu i hyrwyddo dinasyddiaeth weithredol. Bydd pob un ohonom yn elwa ar gydraddoldeb hiliol.”

**Yr Athro
Emmanuel Ogbonna**

Prifysgol Caerdydd

**Y Fonesig
Shan Morgan**

Ysgrifennydd Parhaol,
Llywodraeth Cymru

Adran 2

Cefndir: yr achos dros newid, gwirioneddau hiliaeth

Nid yw Cymru yn wlad gyfartal. Mae profiadau'r cymunedau amrywiol oddi mewn iddi yn wahanol iawn. Mae pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol yn wynebu achosion o wahaniaethu a hiliaeth. Yn ein trafodaethau wrth baratoi'r ddogfen hon, roedd ymdeimlad cadarn nad oedd grwpiau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol am gael "strategaeth arall eto!", ond eu bod am weld addewidion a chynlluniau sy'n bodoli eisoes yn cael eu gwireddu a'u rhoi ar waith a chamau gwrth-hiliaeth yn cael eu blaenoriaethu. Roedd cydnabyddiaeth nad oedd dulliau gweithredu blaenorol wedi llwyddo i fynd i'r afael â hiliaeth systemig a sefydliadol.

Diffiniwyd hiliaeth sefydliadol yn Adroddiad Macpherson (1999) fel: "The collective failure of an organisation to provide an appropriate and professional service to people because of their colour, culture, or ethnic origin". Roedd yr adroddiad yn dadlau bod hiliaeth sefydliadol "...can be seen or detected in processes, attitudes and behaviours that amount to discrimination through prejudice, ignorance, thoughtlessness, and racist stereotyping which disadvantage minority ethnic people".

Cadarnhawyd y safbwynt hwn gan lawer o'r unigolion a'r grwpiau a gymerodd ran yn y grwpiau amrywiol o randdeiliaid a lywiodd y Cynllun. Er enghraifft, yn un o'r digwyddiadau, soniodd partneriaid am wrth-hiliaeth fel y dull gweithredu allweddol ac fel rhan o'r weledigaeth ddymunol. Dywedodd yr Athro Ogbonna, Cyd-gadeirydd Grŵp Llywio'r Cynllun hwn, mewn sawl digwyddiad a arweiniwyd ganddo fod gwrth-hiliaeth yn ymwneud ag ymdrechion cydwybodol gan sefydliadau ac unigolion i wella eu hymwybyddiaeth o'r ffaith bod stereoteipiau negyddol o grwpiau ethnig lleiafrifol, â gwreiddiau hanesyddol er mwyn cyfiawnhau trefedigaethedd a chaethwasiaeth, yn bodoli o hyd. Mae'r stereoteipiau hyn yn anochel yn seiliedig ar ddiffygion ac yn ystyried grwpiau lleiafrifol fel 'lai na' ac fel 'eraill'. Gall y stereoteipiau hyn ymwreiddio mewn diwyllianau cymdeithasol a sefydliadol mewn ffyrdd

a gymerir yn ganiataol, ac sy'n dylanwadu ar ymddygiad beunyddiol.

Caiff gwrth-hiliaeth ei strwythuro o amgylch ymdrechion ymwybodol a chamau gweithredu pendant i gynnig cyfleoedd cyfartal i bawb. Mae'n ei gwneud yn ofynnol i unigolion graffu ar y stereoteipiau sydd ganddyn nhw ac eraill, a deall sut y gall eu gweithredoedd effeithio ar bobl o wahanol hil ac ethnigrwydd. Ar gyfer sefydliadau, mae'n golygu bod angen archwilio polisiau, arferion, swyddogaethau a phrosesau yn ofalus er mwyn datgelu a yw arferion a mathau o ymddygiad sy'n ymddangos yn ddiniwed o bosibl yn gwahaniaethu'n anfwriadol yn erbyn grwpiau ethnig lleiafrifol ac os felly, sut y maent yn gwneud hynny.

Ystyr braint (neu "frait pobl wyn") yw pan na fydd gwneuthurwyr penderfyniadau sy'n wyn yn ystyried breintiau awtomatig – o ran statws, adnoddau, dylanwad, awdurdod a chredoau hanesyddol – wrth wneud penderfyniadau, a'r ffyrdd y gallant anfanteisio pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol. Rydym yn cydnabod y gall y naratif ynghylch braint pobl wyn fod yn gymhleth i Sipsiwn a Theithwyr ac i rai pobl Roma. Fodd bynnag, dylid cydnabod eu bod nhw hefyd yn bobl ethnig leiafrifol sydd, yn unol â diffiniad Macpherson, yn wynebu achosion o wahaniaethu sefydliadol ar sail eu diwylliant a'u tarddiad ethnig.

Trafododd y rhai fu'n helpu i ddatblygu'r Cynllun y ffyrdd y gallai'r Cynllun ddieithrio rhai sy'n dadlau nad yw'r cynllun yn ymdrin â'r problemau go iawn a wynebir gan bobl eraill, er enghraifft pobl wyn o grwpiau economaidd-gymdeithasol is. Rydym yn cydnabod bod llawer o bobl yn wynebu anfanteision. Mae maes gwaith ar wahân, gan gynnwys deddfu'r ddyletswydd economaidd-gymdeithasol (gweler adran 7 yn y prif gynllun) yn mynd rhagddo i ymdrin â'r materion hyn. Fodd bynnag, mae'n bwysig peidio gweld hyn fel cystadleuaeth rhwng dymunoldeb rhoi cymorth i bobl wyn sydd o dan anfantaes a hybu polisiau teg a chyfartal i gymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol. Mae angen gwneud y ddau, mae modd cyflawni'r ddau a dylid anelu at wneud hynny. Ymysg y pryderon eraill a gododd yn ystod y cam cychwynnol hwn roedd y canlynol:

- » pryderon nad oedd gan Lywodraeth Cymru yr holl systemau a lefelau angenrheidiol ar waith i gymell camau gweithredu, neu i gymhwyso sancsiynau priodol lle na wnaed cynnydd gan y sefydliadau a ariennir ganddi.
- » pryder nad oes gan y sefydliadau cyfredol y bwriedir iddynt sicrhau atebolrwydd – fel cyrff archwilio a rheoleiddio, arolygiaethau ac ombwdsmyn – brofiad na dealltwriaeth ddigon cadarn o'r ffordd y mae hiliaeth yn gweithio, a'r hyn y mae angen iddynt ei wneud am y peth.
- » pryder nad oedd rhai cyrff cyhoeddus yn llwyddo i gydymffurfio â Deddf Cydraddoldeb 2010 na Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, gan gynnwys peidio â chyhoeddi gwybodaeth fel eu Cynlluniau (Gweithredu) Cydraddoldeb a/neu ddata ar lefelau tangynrychiolaeth, a methiant i ddefnyddio adnoddau gweithredu cadarnhaol.

Adran 3

Sut cafodd y Cynllun ei ddatblygu, a sut bydd yn cael ei ddatblygu yn y dyfodol

Yn ystod haf 2020, gofynnodd Jane Hutt AS, y Dirprwy Weinidog sy'n gyfrifol am Gydraddoldeb, i swyddogion ddatblygu Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol (y Cynllun) "uchelgeisiol a radical". Gwahoddodd yr Athro Emmanuel Ogbonna o Brifysgol Caerdydd i gyd-gadeirio Grŵp Llywio'r Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol (y Grŵp Llywio), ar y cyd â'r Fonesig Shan Morgan, Ysgrifennydd Parhaol, Llywodraeth Cymru.

Yn 2020, dechreuodd y gwaith ar y cynllun newydd. Ond ym mis Mawrth 2020, daeth y gwaith i ben oherwydd pandemig COVID-19. Wedyn, ym mis Mai syfrdanwyd pobl ledled y byd gan lofruddiaeth George Floyd. Mewn gwahanol ffyrdd, mae'r ddau ddigwyddiad hyn wedi bwrw goleuni ar yr hiliaeth systemig a sefydliadol a wynebir gan gymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol yng Nghymru ac mewn mannau eraill, gan gadarnhau a rhoi ail fywyd i'r gwaith hwn. Ers hynny, rydym wedi bod yn gweithio'n galed i gasglu tystiolaeth, barn a syniadau gan amrywiaeth eang o ffynonellau, yn cynrychioli cymunedau, sefydliadau a'r byd academaidd. Casglwyd tystiolaeth drwy'r canlynol:

- » Y Grŵp Cynghorol Iechyd ar COVID 19: aeth Gweinidogion ati hefyd i sefydlu Grŵp Cynghorol Iechyd Pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol ar COVID-19, a oedd yn cynnwys arbenigwyr meddygol, academyddion ac actifyddion cymunedol. Cynhyrchodd gyfres o adroddiadau ac argymhellion, sydd wedi'u cynnwys yn y Cynllun hwn.
- » Grwpiau Cynghori ar Gynefin a Henebion: sefydlodd y Gweinidogion ddau Grŵp er mwyn rhoi cyngor ar sut y dylid ymateb i'r materion hyn yng nghyd-destun (a) y Cwricwlwm, a (b) henebion,

strydoedd ac adeiladau yng Nghymru sydd ag enw sy'n gysylltiedig â'r fasnach mewn caethweision a'r Ymerodraeth Brydeinig. Mae argymhellion gan y ddau grŵp wedi'u cynnwys yn y gwaith hwn.

- » Grŵp Llywio: i ddatblygu'r Cynllun, fe gafodd cynrychiolwyr sefydliadau, y byd academaidd ac eraill â gwybodaeth am hil a hiliaeth eu dwyn ynghyd i ffurfio grŵp llywio. Fe chwaraeodd rôl allweddol yn cyfarwyddo ac yn goruchwylio'r gwaith.
- » Adolygiadau tystiolaeth: gofynnwyd i Ganolfan Polisi Cyhoeddus Cymru adolygu'r amrywiaeth o adroddiadau, ymchwiliadau, gwaith ymchwil, gwybodaeth gymunedol ac arferion da a gafwyd yn y gorffennol, ac i ganolbwyntio ar feysydd polisi datganoledig. Cyflwynodd adroddiadau ar gyfer y canlynol: Tai, Swyddi ac incwm, Iechyd a gofal cymdeithasol, Addysg, Troseddau a Chyfiawnder, Arweinyddiaeth a Chynrychiolaeth. Dechreuwyd gyda'r meysydd polisi hyn, ond yna ychwanegwyd eraill, gan gynnwys: Diwylliant, Celfyddydau, Chwaraeon, Llywodraeth leol, y Gymraeg, yr Amgylchedd, Partneriaeth Gymdeithasol a Gwaith Teg ac Entrepreneuriaeth. Mae'r ddau olaf yn dod o dan Incwm a Chyflogadwyedd. Rydym wedi defnyddio'r adroddiadau hyn i ddatblygu nifer o'r camau gweithredu a'r Nodau o fewn y Cynllun.

- » Y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol: nododd y Comisiwn ac eraill y dylid ystyried a oes angen deddfwriaeth ychwanegol er mwyn sicrhau newid. Gwnaeth y Comisiwn nifer o argymhellion penodol i ni mewn papur briffio arbennig.
- » Tystiolaeth: rydym hefyd yn casglu dystiolaeth a data ar anghysondeb yn y gwahanol feysydd polisi ac wedi defnyddio ffyrdd eraill o gasglu profiadau bywyd. Gweler yr adran ar Beth mae'r dystiolaeth yn ei ddweud wrthym yn yr adroddiad llawn i gael rhagor o fanylion.
- » Deialog wedi'i arwain gan y gymuned a threfniadau i ymgynghori â lleisiau 'nas clywir yn aml': dyfarnwyd 25 o grantiau Ymgysylltu â'r Gymuned i grwpiau a fforymau cymunedol ledled Cymru er mwyn ariannu gwaith ymgysylltu â lleisiau ethnig lleiafrifol. Cyflwynodd bob grŵp wybodaeth ac argymhellion pwerus sydd wedi llywio'r Cynllun hwn. Nid oedd nifer o'r grwpiau hyn wedi cael llais uniongyrchol o'r blaen wrth i'r Llywodraeth ddatblygu polisi. Mae'r adroddiadau hyn ar gael gyda'r dogfennau ymgynghori llawn, ac maent yn cynnwys nifer o enghreifftiau o dystiolaeth uniongyrchol o brofiadau o hiliaeth a gwahaniaethu (gweler yr adran ar Beth mae'r dystiolaeth yn ei ddweud wrthym yn yr adroddiad llawn).
- » Mentoriaid cymunedol: defnyddiwyd 17 o 'fentoriaid cymunedol' i gyflwyno eu profiad bywyd unigol, a phrofiad bywyd eu cymunedau, i swyddog arweiniol penodol mewn meysydd polisi gwahanol. Bydd y mentoriaid yn parhau i weithio gyda Llywodraeth Cymru wrth i ni fireinio'r Cynllun ar ôl yr ymgynghoriad.
- » Digwyddiadau pennu gweledigaeth: er mwyn datblygu'r weledigaeth hirdymor, y diben, y gwerthoedd a'r dyfodol a ragwelir hyd at 2030, trefnwyd pum digwyddiad i randdeiliaid, rhai ar y cyd â Thim Cymorth Lleiafrifoedd Ethnig ac Ieuenctid Ethnig (EYST) a rhai wrth eu hunain. Roedd tri gyda rhanddeiliaid o gymunedau ethnig lleiafrifol, un gyda staff ethnig lleiafrifol o Lywodraeth Cymru, ac un gyda sefydliadau Sipsiwn, Roma a Theithwyr. Llwyddwyd i ymgysylltu â chyfanswm o fwy na 180 o bobl yn ystod y pum digwyddiad. Mae'r gwaith hwn yn cael ei adlewyrchu yn Adran 4.
- » Trafodaethau polisi dwfn a'r sesiynau bord gron: daethom â'r holl bartneriaid gwahanol sy'n gweithio ar y sail dystiolaeth, y rhai oedd yn cyflwyno profiad bywyd (drwy ddeialogau wedi'u harwain gan y gymuned, ymgynghoriad a mentoriaid cymunedol), aelodau'r grŵp llywio, arbenigwyr, swyddogion polisi arweiniol a chynrychiolwyr Undebau Llafur ynghyd i rannu gwahanol fathau o dystiolaeth a llywio'r broses o ddatblygu'r cynllun. Fe gafodd y nodau a'r camau gweithredu eu mireinio mewn digwyddiadau bord gron diweddarach.
- » Mae'r Tabl ar dudalen 9 yn dangos y cysylltiad rhwng y Weledigaeth, y Diben, y Gwerthoedd a'r Meysydd Polisi.

Felly, cyd-grëwyd y Cynllun drafft hwn gyda llawer o bartneriaid cymunedol a phartneriaid o'r sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector, ac Undebau Llafur, a chaiff bellach ei gyhoeddi er mwyn ymgynghori arno. Ar yr un pryd, rydym yn cydnabod bod rhannau o'r Cynllun yr hoffem eu datblygu ymhellach, er enghraifft, mae cyfleoedd i greu cysylltiadau cryfach rhwng gwahanol themâu. Mae gwaith i'w wneud hefyd i ymddrin yn llawn â chroestoriadedd (y ffaith bod gan bobl o'r grwpiau ethnig lleiafrifol hyn statysau cymdeithasol eraill hefyd, e.e. rhywedd, crefydd neu ffydd ac ati), ac i sicrhau bod y Cynllun yn diwallu anghenion menywod a phobl anabl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol yn briodol. Bydd yr ymatebion a gawn drwy'r ymgynghoriad yn ein helpu i ymddrin â'r meysydd hyn.

Mae'r weledigaeth, y diben a'r gwerthoedd y cytunwyd arnynt â'r rhanddeiliaid fel a ganlyn:

Gweledigaeth: "Cymru sy'n wrth-hiliol erbyn 2030."

Diben: "Gwneud newidiadau ystyrlon a mesuradwy i fywydau pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol drwy fynd i'r afael â hiliaeth."

Gwerthoedd: "Bod yn agored ac yn dryloyw, canolbwyntio ar hawliau a chynnwys profiadau bywyd wrth ddatblygu polisi."

Nodau - Meysydd polisi:

Arweinyddiaeth a chynrychiolaeth	Tai a llety	Incwm a chyflogaeth	Partneriaeth gymdeithasol a gwaith teg	Entrepreneuriaeth
Iechyd	Gofal cymdeithasol	Addysg, gan gynnwys addysg uwch	Troseddu a chyfiawnder	Diwylliant, treftadaeth a chwaraeon
Llywodraeth leol	Y Gymraeg	Yr amgylchedd		

Nodau trawsbynciol:

Data	Ymgysylltu ac ariannu cymunedau	Asesu effaith er mwyn datblygu polisi gwell	Gwasanaethau i unigolion sy'n wynebu hiliaeth	Rôl gwirfoddoli anffurfiol
------	---------------------------------	---	---	----------------------------

Adran 4

Y Weledigaeth, Diben a Gwerthoedd... a'r Dyfodol a Ragwelir (hyd at 2030)

Fel yr esboniwyd uchod, datblygwyd y rhan allweddol hon o'r Cynllun mewn ymgynghoriad agos â rhanddeiliaid, ac yn arbennig gyda phobl Dduon, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol. Mae'r elfennau hyn yn bwysig, gan eu bod yn cynrychioli hanfod yr hyn yr ydym yn ceisio'i gyflawni. Fodd bynnag, nid ydynt wedi'u cadarnhau yn hollol bendant – byddem yn croesawu eich barn ar sut y gellid eu gwella, a'u gwneud yn fwy perthnasol a chyraeddadwy.

Gweledigaeth

Cymru sy'n wrth-hiliol

Ymhlith y prif themâu a ddaeth i'r amlwg, roedd gwrth-hiliaeth yn allweddol, ac felly yn greiddiol i'r gwaith hwn. Roedd themâu eraill yn cynnwys cysyniadau o degwch, cyfiawnder cymdeithasol a dathlu amrywiaeth o bob math.

Roedd y cyfranwyr o'r farn yr hoffent weld Cymru lle ceir "dealltwriaeth a rennir, a chamau gweithredu y cytunwyd arnynt" er mwyn mynd i'r afael â hiliaeth systemig a sefydliadol h.y. sut mae hiliaeth wedi bod yn rhan annatod o weithdrefnau sefydliadau y maent yn dod ar eu traws, ac yn parhau felly. Dylid anelu at "greu canlyniadau teg" sy'n "dathlu gwahaniaethau a thebygrwyddau ymhlith cymunedau ethnig lleiafrifol" lle y cawn "ein huno nid ein rhannu gan ein gwahaniaethau".

Roedd y cyfranwyr yn awyddus i weithio "gyda'n gilydd, fel pobl wyn a phobl ethnig leiafrifol, er mwyn creu Cymru wahanol a gwell ar y cyd".

Diben

Gwneud newid ystyrion i fywydau cymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol drwy fynd i'r afael â hiliaeth

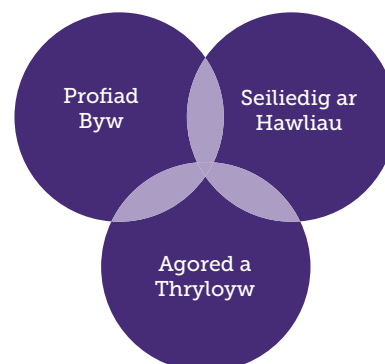
Ystyriwyd mai diben y gwaith hwn oedd creu "ymdeimlad o fyrder a newid diwylliannol sy'n golygu bod gwasanaethau cyhoeddus yn atebol i'r cyhoedd" ac "sy'n rhoi'r camau gweithredu a addawyd ar waith" er mwyn lleihau anghydraddoldebau mewn amrywiol feysydd o fewn ein dyletswyddau a'n pwerau.

Awgrymwyd bod angen i Lywodraeth Cymru a gwasanaethau cyhoeddus gael "sgyrsiau anodd heb ofni unrhyw ddial" er mwyn i ni allu cyflawni'r "newid rydym am ei weld". Roedd pobl yn teimlo mai dim ond drwy fynd i'r afael â hiliaeth systemig a sefydliadol, drwy "gyfleu'r gwir i'r rheini sydd mewn grym" a chreu "etifeddiaeth newydd ar gyfer gwrth-hiliaeth sy'n cynnwys canlyniadau teg i'n cymunedau" y gallwn wneud hyn.

Yn ogystal, roedd gobaith cryf y gallwn greu "etifeddiaeth newydd o wasanaethau cyhoeddus sy'n cynnwys arweinwyr o gymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol sydd wedi cael cydnabyddiaeth am eu potensial, eu talent a'u cyfraniad unigryw".

Gwerthoedd

Yn y gwerthoedd isod, mae "ni" yn cyfeirio at y cyfranogwyr a Llywodraeth Cymru gyda'i gilydd

1 Profiadau bywyd Rydyn ni'n credu y dylid

"cynnwys" ein profiadau bywyd wrth wraidd pob penderfyniad a wneir yng Nghymru. Mae gennym yr hawl i "gael ein clywed ac i eistedd wrth y prif fwrdd" ac i glywed y penderfyniadau rydych yn eu gwneud andanom.

Rydyn ni'n credu y dylai ein "heriau; o bob grŵp gwahanol, gael eu clywed fel ffordd o'ch helpu i wneud eich swyddi yn well" ac y dylid "cydnabod ein hanes a'n gorthwrwm fwy" gan barchu "baich emosiynol rhannu" ar yr un pryd.

2 Seiliedig ar hawliau Rydyn ni'n credu ein bod yn gofyn

"am ddim ond ein hawliau, yn hytrach na ffafrau" ym mhob peth a wnewch. Mae cyfrifoldeb ar y rheini sydd mewn grym i "sichrau cyfiawnder", i "orfodi" ac i sichrau "atebolrwydd" y rheini sy'n gyfrifol am wasanaethau ac am wneud penderfyniadau.

Rydyn ni'n credu erbyn 2030 y dylai pawb gael eu hystyried yn "Gymry", ac "na ddylai hiliaeth, sy'n gadael trawma sy'n effeithio ar iechyd meddwl am flynyddoedd fod yn faich mwyach".

3 Agored a thryloyw
Rydyn ni'n credu "y gallwn gyflawni mewn perthynas â chydraddoldeb". Ni ddylai "grwpiau poblogaidd" a "grwpiau amhoblogaidd" fodoli. Yn lle hynny, dylai Cymru fod yn lle sy'n gwerthfawrogi pobl am eu talentau a'u profiadau bywyd unigryw sydd, er eu bod yn wahanol, yn gyfwerth â'i gilydd.

Rydyn ni'n credu "y bydd byw mewn man lle y ceir rhyddid i gynnal trafodaethau heriol heb ofni cael eich allgáu o ganlyniad i hiliaeth sefydliadol yn ein rhyddhau".

Y Dyfodol a Ragwelir erbyn 2030

Os byddwn yn cydweithio er mwyn ymdrin â hiliaeth, erbyn 2030 bydd Llywodraeth Cymru wedi gwneud y canlynol:

- Peidio â gwneud mwy o addewidion, ond bydd wedi gweithredu, gweithredu, gweithredu!
- Trin pobl yn wahanol drwy barchu eu gwahaniaeth – nid fel "cymuned Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol monolith".
- Clywed lleisiau cymunedau o Sipsiwn, Roma a Theithwyr ac wedi gweithredu arnynt.
- Sicrhau eu bod nhw a'r rheini a ariennir ganddynt "yn atebol i'r cyhoedd am gamau gweithredu nas cyflawnwyd eto"
- Sicrhau bod pob uwch-arweinydd yn meddu ar y sgiliau a'r ddealltwriaeth briodol i gyflwyno a chefnogi gwaith gwrth-hiliol, gan gynnwys gofyn iddynt gydymffurfio ag ymddygiad gwrthwahaniaethol.
- Cydnabod nad yw pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol yn gyfrifol am faich emosiynol hiliaeth, ac na ddylent orfod ysgwyddo'r baich hwnnw.

- Cydymffurfio â Deddf Cydraddoldeb 2010, a gorfodi eraill i gydymffurfio.
- Sicrhau y caiff cwynion neu bryderon eu clywed, nad achosir i'r dioddefwr deimlo fel y troseddwr, a bod canlyniadau llymch i'r rheini sydd wedi gweithredu mewn modd amhriodol.

Erbyn 2030, bydd gwasanaethau cyhoeddus a'r trydydd sector wedi gwneud y canlynol:

- Darparu arweinyddiaeth amlwg ar bob lefel er mwyn cyflawni eu rhwymedigaethau presennol i herio hiliaeth systemig a sefydliadol.
- Cael eu hunangymell i gydymffurfio â'r Ddeddf Cydraddoldeb (2010).
- Newid profiad addysg, ceisio gwaith a datblygiad gyrfa i bobl Ddu ac Ethnig Leiafrifol, er mwyn cau'r "bwlch cyrhaeddiad" mewn addysg a'r "bwlch gwobrwyo" mewn cyflogaeth.
- Darparu gwasanaethau teg sy'n briodol yn ddiwylliannol, gan gydnabod croestoriadedd a gwahaniaethau ymhlith grwpiau.
- Darparu gweithle diogel a meithringar i bobl ethnig leiafrifol ddatblygu a ffynnu.
- Casglu'r data cywir, sefydlu llinellau sylfaen ar gyfer mesur cynnydd yn eu herbyn a defnyddio tystiolaeth i nodi ble mae angen gweithredu.

Erbyn 2030, bydd pobl ifanc Ddu, Asiaidd ac ethnig leiafrifol yn gweld ein bod wedi gwneud y canlynol gyda'n gilydd:

- Sicrwydd na fydd troseddau casineb yn y cyfryngau, gan gynnwys y cyfryngau cymdeithasol, yn digwydd mwyach.
- Gweld y Prif Weinidog Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol cyntaf yn ei swydd.
- Diwylliant lle y byddwn yn "beirniadu pobl am fod yn hiliol" pan fyddwn yn gweld achosion o hynny, a "bod yn ddewr" a "chael sgyrsiau anodd"
- "Llwybrau gweladwy a

chadarnhaol" o ran datblygiad gyrfa.

- Gweld athrawon a phenaethiaid yn cymryd ein cwynion am hiliaeth/troseddau casineb o ddifrif, drwy gymryd camau a pheidio â'n beio ni am y peth.
- Mynd i'r afael â hiliaeth sefydliadol o fewn diwylliant poblogaidd a chwaraeon.
- Gweld y bydd y stigma sy'n gysylltiedig ag anabledd mewn cymunedau ethnig lleiafrifol wedi lleihau.

Erbyn 2030, bydd pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol ac eraill wedi gwneud y canlynol:

- "Rhoi'r gorau i'r ymdrech emosiynol o gefnogi ymddygiad hiliol a hiliaeth sefydliadol".
- Cydnabod a sicrhau y caiff pob un o'n profiadau bywyd gwahanol (grwpiau gwarchoddedig, crefyddau, ieithoedd, ethnigrwyddau ac ati) "eu clywed ac yr eiriolir drostynt".
- Gweithio "ar y cyd" a "heb gystadlu". "Siarad ag un llais".
- "Colli'r gorbryder o ddihuno i hiliaeth fel ffaith i mi a'm plant", ac o "gario'r baich emosiynol sy'n ein hysgogi bob dydd".
- "Peidio â gorfod gorymdeithio er mwyn cael ein hawliau ac i'n pobl gael eu trin ar sail gyfartal".
- Yr "hawli ofyn am" a "chael gwasanaeth sy'n briodol yn ddiwylliannol".
- Sefyllfa lle na ofynnir i bobl mwyach "o ble rwyd ti'n dod" ond y cânt "eu derbyn am eu hymrwymiad i Gymru ac felly y cânt eu hystyried yn Gymry".
- Hyder ein bod yn cael ein recriwtio ar sail teilyngdod, drwy brosesau sy'n dryloyw ac yn agored.

Adran 5

Nodau, camau gweithredu, amserlen a chanlyniadau

Yn yr adran hon, rydym yn gosod y nodau allweddol y bydd y Cynllun yn eu cynnwys, o dan ystod o themâu polisi, gyda sawl thema drawsbynciol i ddilyn. Mae'r camau gweithredu a chanlyniadau penodol yn rhy niferus i'w cynnwys yn y crynodeb hwn. Fodd bynnag, fe'u nodir yn eu cyfanrwydd yn y ddogfen ymgynghori lawn (gweler Adran 7 y ddogfen hon, am ragor o wybodaeth). Mae'r ddogfen honno hefyd yn egluro'r amserlen ar gyfer cyflawni'r nodau, beth fydd y canlyniadau, a sut y byddwn yn monitro'r gwaith wrth iddo ddatblygu.

Isod rydym yn cyflwyno'r Nodau lefel uchel yn unig:

Nodau Iechyd	Arweinyddiaeth ac Atebolrwydd: sicrhau bod GIG Cymru yn wrth-hiliol, ac nad oddefir unrhyw fath o wahaniaethu nac anghydraddoldeb i gyflogeion neu ddefnyddwyr gwasanaethau.
	Y Gweithlu: sicrhau bod gweithlu GIG Cymru yn adlewyrchu'r boblogaeth a wasanaethir ganddo; a bod y staff yn gweithio mewn amgylcheddau diogel a chynhwysol sy'n eu galluogi i gyflawni eu llawn potensial.
	Data a Deallusrwydd: sicrhau y caiff data iechyd mewn perthynas â hil, ethnigrwydd ac anfantais groestoriadol eu casglu fel mater o drefn, eu deall a'u defnyddio i ysgogi a llywio gwelliannau parhaus mewn gwasanaethau.
	Mynediad: sicrhau y caiff negeseuon iechyd y cyhoedd i wella nifer y bobl sy'n manteisio ar wasanaethau iechyd eu datblygu drwy ddeialog ac mewn partneriaeth; ac y caiff unigolion caiff unigolion eu cefnogi lle y bo angen er mwyn cael gafael ar ofal iechyd.
	Mynd i'r Afael ag Anghydraddoldebau Iechyd: sicrhau bod cynlluniau cyflawni a strategaethau ar gyfer clefydau a chyflyrau penodol yn cynnwys camau gweithredu i ymdrin â'r anghydraddoldebau iechyd amlwg y mae rhai pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol yn eu profi.
Nodau Llywodraeth Leol	Deddfwriaeth a Chanllawiau: bydd y fframwaith o ddeddfwriaeth a chanllawiau i llywodraeth leol yn llywio democratiaeth leol er mwyn sicrhau ei bod yn gwbl gynrychioliadol o'r boblogaeth a wasanaethir ganddi.
	Ymgysylltu gan Gymunedau: bydd y fframwaith hefyd yn galluogi pobl o bob cymuned i deimlo'n gyfforddus yn ymgysylltu â llywodraeth leol, yn eu helpu i gymryd rhan ac i allu ymddiried yn y ffaith y caiff eu safbwyntiau eu hystyried.
	Cyflogaeth: mae llywodraeth leol yn gyflogwr sy'n batrwm i eraill, mae pob polisi cyflogaeth ac adnoddau dynol yn wrth-hiliol er mwyn creu amgylchedd diogel a chynhwysol i bobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol.

<p>Nodau Addysg (gan gynnwys addysg bellach ac uwch)</p>	<p>Gwella profiadau dysgwyr ac athrawon Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol mewn ysgolion drwy weithredu mewn ffordd gynhwysol a gwrth-hiliol mewn perthynas ag addysgu a phrofiadau yn yr ysgol.</p>
	<p>Gwella amrywiaeth y gweithlu addysg a chynnwys dysgu proffesiynol gwrth-hiliol.</p>
	<p>Gwella dealltwriaeth o amrywiaeth a hiliaeth yn y sector addysg ehangach.</p>
	<p>Gwella ein sail tystiolaeth a'n dealltwriaeth o broffiliau ethnig yn y sector Addysg Bellach, a gweithio i sicrhau eu bod yn cynrychioli'r cymunedau a wasanaethir gan golegau.</p>
	<p>Cynnig amgylchedd diogel, cadarnhaol a chynhwysol i bob aelod o staff a myfyriwr, mewn sector Addysg Bellach lle yr ymdrinnir ag achosion o aflonyddu a gwahaniaethu hiliol.</p>
	<p>Sicrhau bod y ddarpariaeth Saesneg ar gyfer Siaradwyr Ieithoedd Eraill (ESOL) yn diwallu anghenion cymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol yn llawn.</p>
	<p>Sicrhau bod Fframwaith Credydau a Chymwysterau Cymru (FfCChC) yn parhau i gefnogi egwyddorion gwrth-hiliaeth, cydnabod dysgu blaenorol ac yn hwyluso'r broses o ddeall a chymharu cymwysterau rhyngwladol.</p>
	<p>Sicrhau bod addysg uwch yng Nghymru yn amgylchedd diogel, cadarnhaol a chynhwysol i bob aelod o staff a myfyriwr, lle yr ymdrinnir ag achosion o aflonyddu a gwahaniaethu hiliol yn brydlon ac yn effeithiol.</p>
	<p>Sicrhau bod arferion gwrth-hiliol ym mhob polisi a gweithdrefn yn galluogi myfyrwyr ethnig lleiafrifol i ymgymryd ag addysg uwch, gwneud cynnydd a llwyddo ni waeth beth fo'u cefndir hiliol.</p>
	<p>Sicrhau y caiff staff ethnig lleiafrifol eu galluogi a'u cefnogi i fanteisio ar gyfleoedd cyflogaeth mewn addysg uwch, a llwyddo a gwneud cynnydd, ni waeth beth fo'u cefndir hiliol.</p>
<p>Nodau Arweinyddiaeth a Chynrychiolaeth</p>	<p>Mae gweithlu'r sector cyhoeddus yng Nghymru o leiaf yn cynrychioli'r boblogaeth a wasanaethir ganddo yn briodol.</p>
	<p>Mae uwch-arweinwyr byrddau cyrff cyhoeddus o leiaf yn adlewyrchu amrywiaeth poblogaeth Cymru.</p>
	<p>Mae pobl mewn cyrff cyhoeddus yng Nghymru yn wrth-hiliol, ac ni chaiff unrhyw fath o wahaniaethu nac anghydraddoldeb ei oddef (yn y gweithle, wrth ddarparu gwasanaethau ac ati) a byddant yn darparu amgylchedd diogel a chynhwysol i bobl ethnig lleiafrifol.</p>
	<p>Mae cyrff cyhoeddus yn defnyddio eu grym gwario i wella arweinyddiaeth a chynrychiolaeth ym mhob rhan o'r sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector.</p>
	<p>Cefnogir arweinyddiaeth gan bobl o gymunedau ethnig lleiafrifol yng Nghymru drwy sicrhau rhaglenni datblygu ar gyfer arweinwyr o gymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol yng Nghymru, gyda'r bwriad o greu cynnig ehangach i arweinwyr cymunedol o grwpiau ethnig lleiafrifol.</p>

<p>Nodau Cyflogadwyedd a Sgiliau (gan gynnwys Entrepreneuriaeth)</p>	<p>Gwella hygyrchedd a pherthnasedd rhaglenni i sicrhau gwell canlyniadau i grwpiau ethnig lleiafrifol mewn perthynas â rhaglenni Sgiliau Cyflogadwyedd Llywodraeth Cymru a gwella'r data perfformiad sy'n gysylltiedig â'r rhaglenni hynny.</p>
	<p>Cefnogi pobl o gymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol drwy Raglenni Cyflogadwyedd Cymunedol.</p>
	<p>Bydd rhaglenni cyflogadwyedd yng Nghymru yn cynnig amgylchedd diogel, cadarnhaol a chynhwysol i bob aelod o staff a myfyrwr, lle yr ymdrinnir ag achosion o aflonyddu a gwahaniaethu hiliol.</p>
	<p>Sicrhau bod Fframwaith Credydau a Chymwysterau Cymru (FfCChC) yn parhau i gefnogi egwyddorion cydnabod dysgu blaenorol ac yn hwyluso'r broses o ddeall a chymharu cymwysterau rhyngwladol.</p>
	<p>Cefnogi pobl o gefndiroedd ethnig lleiafrifol sy'n ymgymryd â Phrentisiaethau.</p>
	<p>Bydd rhaglenni Addysg Bellach yng Nghymru yn cynnig amgylchedd diogel, cadarnhaol a chynhwysol i'r holl staff a myfyrwr, ac eir i'r afael ag aflonyddu hiliol a gwahaniaethu.</p>
	<p>Sicrhau bod darpariaeth ESOL yn cefnogi anghenion grwpiau ethnig lleiafrifol.</p>
	<p>Sicrhau bod gwasanaethau contract Busnes Cymru yn adlewyrchu poblogaeth Cymru.</p>
	<p>Sicrhau bod ein gwasanaethau yn diwallu anghenion cleientiaid Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol.</p>
<p>Gwella trefniadau ymgysylltu â'r gymuned Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol.</p>	
<p>Nodau Partneriaeth Gymdeithasol a Gwaith Teg</p>	<p>Byddwn yn defnyddio ein dull partneriaeth gymdeithasol a'n strwythurau i ddatblygu a chytuno ar newidiadau o ran prosesau, polisiau a gweithdrefnau sefydliadol sy'n gwella canlyniadau gwaith teg i weithwyr Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol ac yn eu rhoi ar waith.</p>
	<p>Byddwn yn gwella cydymffurfiaeth gweithleoedd â chyfraith cydraddoldeb ac yn mynd i'r afael â gwahaniaethu, bwllo ac aflonyddu yn y gweithle o'r cam recriwtio a thrwy gydol gyrfaeod unigolion.</p>
	<p>Byddwn yn cefnogi cydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant ac yn hyrwyddo arferion gwrth-hiliol yn y gweithle drwy weithredu'r agenda gwaith teg.</p>

<p>Nodau Tai</p>	<p>Cynrychiolaeth: cynyddu lefelau cynrychiolaeth pobl ethnig leiafrifol o fewn swyddi uwch-arweinyddiaeth ac ar bob lefel o weithlu'r sector tai yn sylweddol er mwyn iddynt adlewyrchu amrywiaeth y boblogaeth y maent yn gweithredu o'i mewn.</p> <p>Safonau, darpariaeth a gwasanaethau: sicrhau bod safonau, darpariaeth a gwasanaethau tai a llety yn hyrwyddo cydraddoldeb hiliol, yn cynnwys ystyriaethau gwrth-hiliaeth, cydraddoldeb a hawliau dynol, ac yn diwallu anghenion pobl ethnig leiafrifol gwahanol ac amrywiol.</p> <p>Sector rhentu preifat: sicrhau bod tai a llety a'r gwasanaethau a ddarperir gan y sector rhentu preifat yn hyrwyddo cydraddoldeb, yn cynnwys ystyriaethau gwrth-hiliaeth ac yn diwallu anghenion pobl ethnig leiafrifol wahanol ac amrywiol.</p> <p>Ymgysylltu a chyfathrebu: sicrhau bod trefniadau ymgysylltu hygyrch ar waith i ymgysylltu â phobl ethnig leiafrifol ledled Cymru er mwyn sicrhau bod polisiau Llywodraeth Cymru yn adlewyrchu anghenion a blaenoriaethau pobl ethnig leiafrifol amrywiol a bod gan bobl ethnig leiafrifol lais a dylanwad mewn perthynas â thai a llety.</p> <p>Canllawiau: cydnabod bod angen llety diogel sy'n ystyried agweddau diwylliannol er mwyn i unigolion ffynnu mewn rhannau eraill o'u bywydau ac er mwyn ymdrin â'r diffyg safleoedd a'r llety o ansawdd gwael sydd ar gael i Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru.</p>
<p>Nodau Troseddau, cyfiawnder, agweddau atgas a chydlyniant cymunedol</p>	<p>I Gymru fod yn wlad wrth-hiliol sy'n teimlo fel lle diogel i fyw, drwy ddileu agweddau atgas a chefnogi dioddefwyr troseddau casineb â chymhelliant hiliol.</p> <p>Mynd i'r afael â hiliaeth drwy greu cymunedau cydlynus ac integredig.</p> <p>Rydym yn addo cydweithio â phartneriaid datganoledig ac annatganoledig i ymdrin â gorgynrychiolaeth pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol yn y system cyfiawnder troseddol, a thangynrychiolaeth pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol sy'n gweithio o fewn y system honno. Ein nod cyffredinol yw y bydd pawb a ddaw i gysylltiad â'r system cyfiawnder troseddol yn cael eu trin yn gyfartal ac yn cael canlyniadau cyfartal, ni waeth beth fo'u hethnigrwydd.</p> <p>Byddwn yn sicrhau bod cymorth arbenigol ar gael ledled Cymru i bobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol y mae Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol wedi effeithio arnynt.</p> <p>Byddwn yn sicrhau y gall aelodau cymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol gael gafael ar y cyngor sydd ei angen arnynt i ddatrys problemau lles cymdeithasol.</p>

Nodau Gofal Cymdeithasol

Defnyddwyr gwasanaethau: sicrhau bod pob person Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol yn teimlo'n hyderus wrth gael gafael ar wasanaethau cymdeithasol a gwasanaethau gofal cymdeithasol a'u defnyddio pryd bynnag y bydd eu hangen arno.

Gweithlu: sicrhau bod gan bob aelod o'r gweithlu gofal cymdeithasol y cymhwysedd diwylliannol i weithio'n effeithiol â phobl o gefndiroedd hiliol, ethnig a diwylliannol amrywiol a sicrhau bod y cymorth hwn yn cael ei gyflawni gan ddilyn polisi dim goddefgarwch ar gyfer hiliaeth nac unrhyw fath arall o wahaniaethu neu anghydraddoldeb.

Gweithlu: sicrhau nad yw pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol yn wynebu unrhyw rwystrau wrth geisio dilyn gyrfa neu ymgymryd â rôl ym maes gofal cymdeithasol; bod gan bob ymarferydd gofal cymdeithasol Du, Asiaidd neu Ethnig Leiafrifol y gallu i fanteisio ar hyfforddiant o'r ansawdd uchaf drwy gydol ei yrfa; a bod pob ymarferydd Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol ym maes gofal cymdeithasol yn ddiogel ac yn teimlo'n ddiogel yn ei weithle a bod hyder llawn ganddo yn arweinwyr ei sefydliad i weithredu polisi dim goddefgarwch mewn perthynas â gwrth-hiliaeth ac unrhyw fath arall o wahaniaethu neu anghydraddoldeb.

Arweinyddiaeth: sicrhau bod arweinwyr ar bob lefel ym maes gofal cymdeithasol yn modelu ac yn hyrwyddo gwrth-hiliaeth, amrywiaeth a chynhwysiant ac yn cyflwyno sector gofal cymdeithasol gwrth-hiliol i bobl sy'n derbyn gofal a chymorth ac i'r gweithlu gofal cymdeithasol.

Atebolrwydd: ymgorffori camau gweithredu ac ymddygiadau mewn perthynas ag atebolrwydd ar draws y sector gofal cymdeithasol, gan gynnwys strwythurau llywodraethu cadarn a metrigau clir a mesuradwy, er mwyn pennu effaith ac effeithiolrwydd y sector gofal cymdeithasol wrth gyflawni'r camau gweithredu a nodir yn y cynllun hwn.

Data a dadansoddi: gwella data ansoddol a meintiol, ymchwil, tystiolaeth, dadansoddiadau, gwybodaeth a dealltwriaeth i gefnogi a hyrwyddo cynnydd parhaus, gan gynnwys cynnydd sylweddol yn y data a gesglir ar brofiadau bywyd pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol.

Nodau Diwylliant, Treftadaeth a Chwaraeon	Atebolrwydd: sicrhau bod y cyrff cyhoeddus rydym yn gyfrifol amdanynt yn atebol am roi mesurau a chmau gweithredu gwrth-hiliol ar waith, fel y nodir yn y cynllun gweithredu hwn.
	Cyllid: gweithio gyda'r cyrff cyhoeddus rydym yn eu cyllido i ddefnyddio eu pwerau gwario i roi arferion gwrth-hiliol ar waith, hwyluso mynediad a chanlyniadau cydradd, a chynyddu lefelau cyfranogiad pobl ethnig lleiafrifol i'r eithaf.
	Dathlu amrywiaeth ddiwylliannol: helpu pob rhan o gymdeithas yng Nghymru i groesawu a dathlu ei threftadaeth ddiwylliannol amrywiol, gan ddeall y rhyddid i fynegiant diwylliannol a chydabod yr hawl i hynny ar yr un pryd.
	Y naratif hanesyddol: gweithio gyda chyrff cyhoeddus er mwyn iddynt gydnabod eu cyfrifoldeb dros osod y naratif hanesyddol yn llawn, gan hyrwyddo a chyflwyno disgrifiad cytbwys, dilys wedi'i ddatrefedigaethu o'r gorffennol – disgrifiad sy'n cydnabod anghyfiawnderau hanesyddol ac effaith gadarnhaol cymunedau ethnig lleiafrifol.
	Addysg a dysgu: nodi a chyrraedd targedau i Lywodraeth Cymru a chyrff a noddir ddarparu deunyddiau dysgu, deunyddiau addysgol, deunyddiau dehongli a deunyddiau marchnata sy'n cydnabod ac yn dathlu cymysgedd ddiwylliannol gyfoethog ac amrywiol ein cymdeithas, annog ymgysylltiad corfforol a deallusol eang a hyrwyddo arferion ac egwyddorion gwrth-hiliol drwy gydol y broses.
Nodau y Gymraeg	Deall y rhwystrau a'r cyfleoedd i bobl ethnig lleiafrifol yn well, ac felly ddymchwel y rhwystrau a gwella mynediad i'r Gymraeg i gymunedau ethnig lleiafrifol ym maes addysg, dysgu iaith, y gweithle a gweithgareddau cymunedol, a hynny i blant, pobl ifanc ac oedolion.
Nodau yr Amgylchedd	Parhau i greu mwy o leoedd lleol ar gyfer natur ledled Cymru. Cefnogi cyfranogiad ehangach gan y rheini o grwpiau gwarchoddedig; yn arbennig y rheini o grwpiau Du, Asiaidd ac Ethnig Lleiafrifol a phobl anabl.
Nodau Trawsbynciol	Sicrhau bod y ffordd y mae Llywodraeth Cymru yn cyfathrebu ac yn ymgysylltu yn gydnaws â'r gwersi a ddysgwyd, arferion gorau, ac fel y cytunwyd drwy ddeialog â phobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Lleiafrifol. Adolygu a chyd-gynllunio gwell dulliau gweithredu ar gyfer cyllido sefydliadau ethnig lleiafrifol. Nodi gwasanaethau cyfredol a rhai ar gyfer y dyfodol er mwyn sicrhau yr ymdrinnir yn briodol â chwynion dioddefwyr hiliaeth. Gwella'r broses o gynnal asesiadau effaith yn sylweddol, er mwyn sicrhau bod pobl ethnig lleiafrifol a'u cymunedau yn fodlon bod y dull gweithredu yn gwneud gwahaniaeth go iawn wrth nodi effaith unrhyw bolisi ar wahanol grwpiau. Sicrhau data ystyrlon, cadarn a defnyddiadwy ar ethnigrwydd, er mwyn gallu gwneud y canlynol: meithrin ymddiriedaeth gan y rheini sy'n eu darparu; sicrhau'r lefel o ddata sydd ei hangen er mwyn gwneud penderfyniadau; gwerthfawrogi profiadau bywyd llawn cymaint â data meintiol ac osgoi gofynion cyson; sicrhau y caiff data eu defnyddio'n briodol i lywio prosesau ar gyfer llunio, adolygu ac ailgynllunio polisïau. Yr angen i adlewyrchu'r ymdrechion ychwanegol gan wirfoddolwyr o grwpiau lleiafrifol na chânt yn aml eu cydnabod.

Adran 6

Terminoleg, a dolenni at y brif ddogfen a dogfennau eraill

Terminoleg: Mae'r derminoleg a ddefnyddir i ddisgrifio grŵp amrywiol iawn o bobl, nad oes yn aml lawer iawn yn gyffredin rhyngddynt ac eithrio'r achosion o wahaniaethu y maent yn eu hwynebu, yn fater dadleuol. Cafwyd sawl trafodaeth am y derminoleg y dylid ei defnyddio yn y Cynllun Gweithredu hwn, a beth fyddai'r derminoleg fwyaf priodol. Fodd bynnag, cytunwyd na ddylid defnyddio 'BAME' fel acronym. Mae Llywodraeth Cymru wedi penderfynu y dylid rhoi'r gorau i ddefnyddio 'BAME' ond y dylid parhau i ddefnyddio 'Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol' yn llawn yn ei holl ohebiaeth, a phan gaiff ei dalfyrnu, y dylid defnyddio grwpiau 'ethnig lleiafrifol'.

Mae termau eraill a ddefnyddir yn y Cynllun hwn, fel *Croestoriadedd*, *Amrywiaeth*, *Cynhwysiant*, *Camau gweithredu cadarnhaol*, *Gwahaniaethu cadarnhaol* a *Nodwedd warchoddedig* yn cael eu hegluro yn y fersiwn llawn o'r ddogfen ymgynghori hon.

Dolenni at ddogfennau eraill: Mae'r ddogfen hon yn grynodedd o'r brif ddogfen ymgynghori ar gyfer y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol. Gellir gweld y ddogfen llawn, a'r dogfennau eraill y cyfeirir atynt yn y ddogfen gryno hon, yma:

<https://llyw.cymru/cynllun-gweithredu-cydraddoldeb-hiliol-cymru-wrth-hiliol>

Adran 7

Y camau nesaf... a sut i ymateb i'r ymgynghoriad

Caiff y Cynllun drafft ei addasu mewn ymateb i'r ymgynghoriad hwn. Bydd swyddogion wedyn yn cyflwyno'r Cynllun i'w gymeradwyo gan Lywodraeth newydd Cymru, a fydd yn cael ei ffurfio ar ôl yr etholiad. Y nod yw i'r Llywodraeth newydd gyhoeddi'r cynllun terfynol ym mis Medi 2021.

Gofynnwn i chi roi adborth clir i ni ar y Cynllun drafft, yn enwedig ynghylch a ydym wedi taro'r cydbwysedd cywir, ac a oes unrhyw beth allweddol wedi'i hepgor.

Ymgynghoriad: www.llyw.cymru/ymgyngghoriad-ar-y-cynllun-gweithredu-cydraddoldeb-hiliol-cymru-wrth-hiliol-html

Cyflwynwch eich sylwadau erbyn 17 Mehefin 2021, drwy un o'r ffyrdd canlynol:

- » llenwi ein **ffurflen** ar-lein
- » lawrlwytho, llenwi ein **ffurflen ymateb** a'i hanfon drwy e-bost i:
CynllunGweithredu
CydraddoldebHiliol
@llyw.cymru
- » lawrlwytho, llenwi ein **ffurflen ymateb** a'i hanfon drwy'r post i:
Y Tim Cydraddoldeb
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ